

yönelmesi, kalp gözünün âlemi seyretmesi” yanında “bir şeyh bulmak maksadıyla yolculuk etme ve şehirleri dolaşma” anlamına da gelmektedir. İranlı filozof Molla Sadrâ, varlık ve bilgi konusunu temellendirdiği *el-Esfârü'l-erba'ca* adlı eserinde dört tür ruhanî sefer üzerinde durmuştur. Bu seferler sadece kalbî bir tecrübeden ibaret olmayıp aynı zamanda akfî bir nitelik taşımaktadır. Ona göre akılla soyut bir şekilde idrak edilen bu seferler tasavvufî tecrübe ile somutlaştırılarak yakine (kesin bilgi) ulaşılar (*DİA*, XI, 375).

Tasavvuf ehli maddî seferle ilgili birtakım kurallar tesbit etmiştir. Sefere çıkan kimselerin anne, baba ve üstatlarının iznini almaları, geçindirmek zorunda buldukları aile fertlerinin nafakalarını temin edip Allah'a tevekkül etmeleri, boy abdesti alarak yola çıktıktan sonra yolculuk esnasında da abdestli olmaları, en az üç kişiden oluşan bir arkadaş grubu ile yolculuk etmeleri, içlerinden birini başkan seçip ona uymaları, yanlarında seccade, ibrik, matara, bıçak, iğne iplik, asâ, misvak, tarak, makas, ayna bulundurmaları, arkadaşlarına ve başkalarına yük olmamaları, ziyarete gittikleri kimseleri rahatsız etmemeleri, hiç kimseden bir beklenti içinde bulunmamaları, evrâd ve ibadetlerini aksatmamaları gerekmektedir. Zâhirî ve bâtinî kurallarına riayet edilmeden yapılan seferlerden hiçbir fayda ve feyiz elde edilemeyeceği belirtilmiştir. İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü'l-İblîs*'te mutasavvıfların sefer anlayışlarını ve bir kısım uygulamalarını eleştirmiştir (s. 317-340).

BİBLİYOGRAFYA :

et-Ta'rifât, “es-Sefer” md.; Tehânevî, *Keşşâf*, I, 655-656; Serrâc, *el-Lüma'c*, s. 231-233, 250-252, 525-526; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, s. 90; Ebû Tâlib el-Mekkî, *Khutû'l-kulûb*, Kahire 1961, II, 423; Sülemî, *Tabakât*, s. 438; Kuşeyrî, *Risâle* (Uludağ), s. 460-467; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 492-495; Gazzâlî, *İhyâ'* (Beyrut), II, 244-257; Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, Kahire 1972, II, 216-217; IV, 128; Ebû Mansûr el-Abbâdî, *Şüfnâme* (nşr. Gulâm Hüseyin Yûsufî), Tahran 1347 hş., s. 248-254; Ebû'n-Necîb es-Sühreverdî, *Âdâbü'l-mürîdîn*, Kahire, ts. (Dârü'l-vatanî'l-Arabî), s. 84-90; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü'l-İblîs* (nşr. M. Emîn el-Hancî – M. Abduh ed-Dimaşkî), Kahire 1340, s. 317-340; Şehâbeddin es-Sühreverdî, *‘Avârifü'l-ma‘ârif* (*Gazzâlî, İhyâ'*) [Beyrut], V içinde), s. 87-97; Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Kahire 1293, II, 382-384; a.mif., *Resâil* (trc. Vahdetin İnce), İstanbul, (Kitsan), III, 243-318; Kâşânî, *İştilâhâtü's-şüfîyye*, s. 103; İsmâil Rusûhî Ankaravî, *Minhâcü'l-fukarâ*, Bulak 1256/1840, s. 47-55; Seyyid Sâdik-Güherîrî, *Şerh-i İştilâhât-ı Taşavvuf*, Tahran 1380, VI, 246-278; Alparslan Açıkgeçen, “el-Esfârü'l-erbaa”, *DİA*, XI, 374-375.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

SEFER DER-VATAN

(سفر در وطن)

Hâcegân silsilesi ve Nakşibendiyye tarikatında, sâlikin beşerî sıfatlardan uzaklaşip kendini melekî ve ilâhî sıfatlara ulaştıracak olan mânevî yolculuğa yönelmesi anlamında bir terim

(bk. HÂCEGÂN).

SEFERLİ KOĞUŞU

Osmanlı saray teşkilâtında Enderun'da acemilere eğitim veren, daha sonra bir nevi ilim ve sanat mektebi haline gelen yedi kademedden biri

(bk. ENDERUN).

SEFERNÂME

(bk. SEYAHATNÂME).

SEFERNÂME

(سفر نامه)

Nâsır-ı Hüsrev'in (ö. 465/1073'ten sonra) seyahatnâme türündeki eseri

(bk. NÂSIR-ı HÜSREV).

SEFEVÂN GAZVESİ

(غزوة سفوان)

Hz. Peygamber'in müşriklerden Kürz b. Câbir el-Fihri'yi takip etmek üzere çıktığı sefer (2/623).

Bu gazveye İlk Bedir Gazvesi de denir. Kur'an'da anlatıldığı gibi Mekkeliler'in müslümanları Kâbe'ye (Mescid-i Harâm) gitmekten alıkoymaları, onları yerlerinden yurtlarından çıkarmaları (el-Bakara 2/217), Mekke'de bırakmak zorunda kaldıkları mallarını gasbetmeleri ve Medine yakınlarına kadar gelip onlara zarar vermeleri silâhlı mücadeleyi kaçınılmaz hale getirmişti. Savaşa izin veren âyetlerin (el-Bakara 2/190-193; el-Hac 22/39-41) nâzil olması üzerine Hz. Peygamber Medine'ye hicret eden müslümanları tehdit eden Kureysli müşrikler bundan vazgeçirmek için, Suriye'ye giden Kureys ticaret kervanlarına Medine yakınlarından geçerken baskınlar düzenlemeye karar verdi. Hicretin 1. yılı Ramazan ayında (Mart 623) amcası Hamza'yı Ebû Cehil'in başkanlığındaki bir Kureys kerva-

nını kontrol altında tutmak ve gerekirse baskın düzenlemek için Sifülbahr'e gönderdi. Ancak seriyye herhangi bir çatışma olmadan geri döndü. Buna karşılık Mekke'li müşrikler Kürz b. Câbir el-Fihri kumandasındaki küçük bir birliği Medine'ye yolladılar. Bu birlik şehrin güneyindeki Cemrâ (Cümmâ, Zülcedr) otlığına kadar ilerleyerek deve ve sığırları sürüp götürdü ve bazı müslümanları öldürdü. Baskını haber alan Resûl-i Ekrem 2. yılın Rebülevvel ayında veya Cemâziyelevvel başında (Eylül veya Kasım 623) Zeyd b. Hârise'yi Medine'de yerine vekil bırakıp Kürz'ü takip etmek üzere harekete geçti ve Bedir'in Sefevân vadisine kadar ilerledi, fakat onlara rastlamadı ve Medine'ye geri döndü.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 2; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 601; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 9; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 406; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 225; Hüseyin Algül, “Hamza”, *DİA*, XV, 501; Asri Çubukçu, “Kürz b. Câbir”, a.e., XXVI, 575.

MUSTAFA FAYDA

SEFFÂH

(bk. EBÜ'L-ABBAS es-SEFFÂH).

SEFFÂRİNİ

(السفاريني)

Ebü'l-Avn (Ebû Abdillâh) Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Sâlim es-Seffârîni (ö. 1188/1774)

Hanbelî âlimi.

1114'te (1702) Filistin'in Nablus kasabasına bağlı Seffârîn köyünde doğdu ve orada yetişti. Ailesi Hicaz'dan gelip Filistin'e yerleşmişti. Eserî, Hanbelî ve Nablusî diye de anılır. On dokuz yaşında hâfızlığını tamamladıktan sonra tahsil için Dimaşk'a gitti ve Emeviyye Camii'nde beş yıl kalarak hadis, fıkıh, usûl-i fıkıh, ferâiz, tefsir ve diğer ilimleri okudu. Bu ilimlere dair bazı eserleri ezberleyerek icâzet aldı. Hocaları arasında Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî, İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, Ahmed el-Menîni, Muhammed b. Abdurrahman el-Gazzî de vardır. Ayrıca Takıyyüddin İbn Teymiyye ve talebesi İbn Kayyim el-Cevziyye'nin birçok eserinden faydalandı. Kıraat ilmine de ilgi duydu. 1148'de (1736) hacca gitti. Öğreniminin ardından Nablus'a yerleşti; burada talebe okuttu, fetva verdi ve eser telif etti. Hadis alanındaki çalışmalarıyla ün kazandı. Bu sebeple “şeyhü'l-ha-

dîs, muhaddisü's-Şâm" diye anıldı. Selef ulemâsına son derece bağlı olan Seffârîni, Hz. Peygamber'in sünnetinin uygulanması için gayret sarfetti. Bu arada pek çok talebe yetiştirdi. Hadis âlimi Abdülkadir Gedikzâde ve Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî önde gelen talebelerindendir. Seffârîni 1188'de (1774) Nablus'ta vefat etti. Bu tarih 1189 olarak da zikredilmiştir.

Eserleri. Hadis. 1. Şerhu Sülâsiyyâtî Müsnedi'l-İmâm Ahmed (Nefesâtü sadri'l-mükmed ve kurretü 'ayni'l-müs'ad). Eserde Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'de Resûl-i Ekrem'den üç râvi vasıtasıyla rivayet ettiği ve Ziyâeddin el-Makdisî'nin derlediği 363 hadis şerhedilmiştir (nşr. Züheyr eş-Şâvîş, I-II, Dimaşk 1380; Beyrut 1391, 1399). **2. Netâ'icü'l-efkâr fî şerhi hadîsi seyyidi'l-istiğfâr.** Bu eserde "seyyidü'l-istiğfâr" diye bilinen hadisi rivayet eden sahâbi ile onu eserlerine alan muhaddislerin biyografileri ve hadisten çıkarılabilecek faydalar geniş bir şekilde ele alınmıştır (bk. bibl.). **3. ez-Zehâ'ir li-şerhi Manzûmeti'l-kebâ'ir.** Hanbelî fakihî Haccâvî'nin yetmiş üç büyük günahı ele aldığı manzumesine dair olan çalışma Velîd b. Muhammed b. Abdullah el-Alî tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1422/2001). **4. ed-Derâri'l-maşnû'ât fî'htîşâri'l-mevzû'ât (ed-Dürerü'l-maşnû'ât fî'l-ehâdîsi'l-mevzû'ât).** Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin el-Mevzû'ât'ının muhtasarıdır (Ziriklî, VI, 14). **5. el-Mûlahu'l-Garâmiyye (Kaşide Garâmi şahi).** İbn Ferah'ın Garâmi şahi diye de anılan Manzûme fî muştalahi'l-hadîşine yazılan pek çok şerhden biri olup bir nüshası Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'dedir (Mustalahu'l-hadîs, nr. 164, Teymûr).

Akaid. 1. Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye ve levâkihu'l-efkâri's-sünniyye şerhu Kaşideti İbn Ebî Dâvûd el-Hâ'îyye fî 'akideti ehli'l-âşâri's-Selefiyye. Seffârîni, İbn Ebû Dâvûd'un rü'yet, kader, kabir azabı, havz, mizan, şefaât, havâric gibi konularda kendisinin, babasının ve Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerin görüşlerini otuz üç beyitte özetlediği kasidesini şerhetmiş, eseri Abdullah b. Muhammed b. Süleyman el-Busayrî yayımlamıştır (I-II, Riyad 1415/1994). **2. Levâmi'u'l-envâri'l-behiyye ve sevâti'u'l-esrâri'l-eşeriyye şerhu'd-Dürretü'l-muğıyye fî 'akideti'l-(akdi ehli'l) fırkati'l-merđıyye.** Müellif, Şerhu 'Akideti's-Seffârîni (el-'Akideti'l-ferde) olarak da bilinen ed-Dürretü'l-muğıyye fî 'akideti'l-fırkati'l-merđıyye adlı 210 beyitlik manzumesini (Mekke 1364) öğrencilerinin arzusu üzerine şerhetmiştir (Beyrut 1323; Kahire 1332; Hindistan

1336; Katar-Cidde 1380; I-II, Kahire 1405/1984). Eser üzerinde Abdullah b. Abdurrahman Ebâ Butayn ve Süleyman b. Sehmân gibi âlimlerin ta'likleri, Hasan eş-Şattî el-Hanbelî ve Ali Mansûr el-Keremî'nin ihtisarları bulunmaktadır (Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye, neşredenin girişi, I, 47). Muhammed b. Ali b. Sellûm'un muhtasarı da önemlidir (nşr. Muhammed Zehrî en-Neccâr, Beyrut 1403/1983). **ed-Dürretü'l-muğıyye'yi Muhammed Abdülazîz b. Mânî' el-Kevâkibü'd-dürriyye (Şerhu'l-'Akideti's-Seffârîniyye)** adıyla şerhetmiş (nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd, Riyad 1418/1997), Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım el-Âsimî de esere bir hâşiye yazmıştır (baskı yeri yok, 1416/1995). **3. el-Mesihu'd-Deccâl ve esrârü's-sâ'a (Kahire, ts. [Mektebü't-türâsi'l-İslâmî]; Beyrut 1407).** **4. el-Buhûrû'z-zâhire fî 'ulûmi'l-âhire.** Berzah, eşrât-ı sâat, mahşer, cennet ve cehennem olarak beş bölümden meydana gelen eserin I. cildi Bombay'da basılmış (1341), daha sonra Muhammed İbrâhim Şelebî Şûmân tamamını yayımlamıştır (I-II, Küveyt 1428/2007). **5. Ehvâlü yevmi'l-kıyâme ve 'alâ-mâtühe'l-kübrâ (Beyrut 1406/1986).**

Diğer Eserleri. 1. et-Taḥkîk fî buḥlâni't-telfîk. Mer'î b. Yûsuf'un ibadet ve diğer konularda telfikin câiz olduğuna dair Risâle fî't-taklîd ve't-telfîk adlı eserine reddiye şeklinde yazılmış olup Abdülazîz b. İbrâhim ed-Dahîl tarafından yayımlanmıştır (Riyad 1418/1998). **2. Taḥbîrû'l-Vefâ fî sîreti'l-Muṣṭafâ.** Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin el-Vefâ fî ahvâli'l-Muṣṭafâ adlı eserinin muhtasarıdır (bk. el-VEFÂ). **3. Me'âricü'l-envâr fî sîreti'n-nebiyyi'l-muḥṭâr (Şerhu Nûniyyeti's-Şarṣarî).** Eserin iki cilt olduğu kaydedilmektedir. **4. Ğizâ'ü'l-el-bâb şerhu Manzûmeti'l-âdâb.** Hanbelî fakihî Muhammed b. Abdülkavî el-Merdâvî'ye ait eserin şerhidir (Kahire 1324; I-II, Mekke 1393; I-II, nşr. Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî, Beyrut 1417/1996). **5. Şerhu Fezâ'ili'l-a'mâl.** Ziyâeddin el-Makdisî'nin eserinin şerhidir (Beyrut 1380). **6. el-Ḳavlü'l-'alî fî (li-) şerhi eşeri Emîri'l-mü'minîn 'Alî (el-Ḳavlü'l-'alî şerhu eşeri seyyidine'l-imâm 'Alî).** Rabat'ta bir nüshasının bulunduğu belirtilmektedir (Ziriklî, VI, 14). **7. Risâle fî fazli'l-fakîri's-şâbir.** **8. Ḳar'u's-siyâḫ fî ḳam'i ehli'l-livât (nşr. Râşid el-Gufeylî, Riyad, ts.).**

Seffârîni'nin henüz yazma halinde olduğu belirtilen eserlerinden bazıları şunlardır: *Tuḥfetü'n-nüssâk fî fazli's-sivâk, el-Cevâbü'l-muḥarrer fî'l-keşf 'an ḥa-*

yâti (fî keşfi ḥâli)'l-Ḥaḍır ve'l-İskender, Risâle fî beyâni's-selâş ve's-seb'în fırka ve'l-keḻâm 'aleyhâ, Risâle fî aḥkâmi's-şalât 'ale'l-meyyit, Keşfü'l-lisâmî Şerḫu 'Umdeti'l-aḥkâm li-'Abdilgânî el-Makdisî (iki cilt), Şerḫu Nûniyyeti İbni'l-Ḳayyim, Ta'ziyetü'l-lebib bi-eḥabbi ḥabîb (Hz. Peygamber'in özelliklerine dair kasidedir), 'Urfü'z-zerneb fî şe'ni's-seyyide Zeyneb, Beyânü küfri târiki's-şalât. Müellifin ayrıca Ahmed b. Hanbel'in *Kitâbü'z-Züh'd*ünü ihtisar ettiği belirtilmektedir.

Muhammed b. Nâsir el-Acemî'nin *Şa-faḥât fî tercemeti'l-imâm es-Seffârîni* adlı bir çalışması bulunmaktadır (Beyrut 1414).

BİBLİYOGRAFYA :

Seffârîni, *Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye* (nşr. Abdullah b. Muhammed b. Süleyman el-Busayrî), Riyad 1415/1994, neşredenin girişi, I, 24-81; a.m.f., *Netâ'icü'l-efkâr fî şerhi hadîsi seyyidi'l-istiğfâr* (nşr. Abdülazîz b. Süleymân el-Hebdân – Abdülazîz b. İbrâhim ed-Dahîl), Riyad 1416/1996, neşredenlerin girişi, s. 29-61; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, IV, 31-32; Kemâleddin el-Gazzî, *en-Na'tü'l-ekmel* (nşr. M. Mutî' el-Hâfız-Nizâr Abâza), Dimaşk 1402/1982, s. 301-306; İbn Humeyd, *es-Sühubü'l-vâbile 'alâ darâ'ihü'l-Hanâbile* (nşr. Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd – Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin), Beyrut 1416/1996, II, 839-846; Serkis, *Mu'cem*, I, 1028; *Hediyyetü'l-'ârîfin*, II, 340; *Dârü'l-kütübü'l-Misriyye: Fihristü'l-maḥṭûât I: Muştalahu'l-hadîs*, Kahire 1375/1956, s. 304; Abdülhay el-Kettânî, *Fihristü'l-feḥâris*, II, 1002-1005; Ziriklî, *el-A'lâm (Fethullah)*, VI, 14; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî', *Şerhu'l-'Akideti's-Seffârîniyye: el-Kevâkibü'd-dürriyye* (nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd), Riyad 1418/1997, neşredenin girişi, s. 47-55; "Muḥammed b. Ahmed b. Sâlim es-Seffârîni", *Mv.Fs.*, IV, 130-131.

M. YAŞAR KANDEMİR

Kelâm. Hadis ve fikhın yanı sıra kelâma dair de eserler yazan Seffârîni, Hanbeliyye-Selefiyye'nin önemli âlimlerinden biridir. Fıkhta haramları mubah kılmaya ve sonuçta dinin esaslarını ortadan kaldırmaya götürebileceği düşüncesiyle mezheplerin telfikini reddetmiş (*et-Taḥkîk*, s. 171-176), yolculuk ve hastalık gibi istisnâ durumlar dışında namazların cem'ine cevaz vermemiş, mazereti bulunmadığı halde cemaatle namaz kılmayı terkedenin günahkâr olduğuna hükmetmiş (*Şerhu Sülâsiyyât*, I, 255-256; II, 198), müzik dinlemeyi ve bezayazlıy saçları boyatmayı câiz görmüştür (*Ğizâ'ü'l-elbâb*, I, 122; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 440). Seffârîni tasavvufa da ilgi duymuştur. Sâlih müslümanların görecekları sâdik rüyalar sayesinde melekût âlemiyle irtibat kurabileceğine, şeytana ve nefsanî arzulara karşı mücadelede Allah'ı